

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.

Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.

EEN AANMANING OM DOOR TE GAAN

Niemand zal ons kwalijk nemen, dat we zeer in onze schik zijn met de verklaring, die in het nummer van vorige week op deze plaats stond afgedrukt. De namen van de ondertekenaars, voor het merendeel geen humanisten, zijn voldoende in Nederland bekend en ze vertegenwoordigen belangrijke politieke en geestelijke richtingen. Daarmee is het bewijs geleverd, dat de actie voor wettelijke toekenning van zendtijd voor de humanistische beweging niet alleen in deze kring wordt onderschreven, maar ook door mensen, die een rol spelen in het kerkelijk leven.

Evenals bij de oproep staan onder de adhaesiebetuiging namen van mannen en vrouwen die in de Eerste en Tweede Kamer zitting hebben. Dat kan straks bij de behandeling van het ontwerp-omroepbestel in de volksvertegenwoordiging van zeer veel belang zijn. Al is dan in het nieuwe kabinet de heer Höppener, die als staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen het ontwerp heeft ingediend, niet meer teruggekeerd, daar wil helemaal niet mee gezegd zijn, dat zijn nalatenschap nu van de baan is. Hij heeft het net voor het scheiden van de markt nog bij de Kamer ter behandeling bezorgd, en het zal dus ter gelegener tijd onderwerp van discussie worden. Al jarenlang wordt aan een definitieve regeling voor de radio gedokterd en er zal dus op een goede, of misschien voor ons kwade dag iets uit de bus moeten komen. Overigens is er in de regeringsverklaring van het ministerie-de Quay niets over gezegd.

We hebben dus wel enig vertrouwen in het feit, dat er onder de Kamerleden velen zijn, die het met het verdwijnen van het humanistische woord uit de aether beslist niet eens

zijn. En nu ook uit kerkelijke kringen stemmen ertegen opgaan, zien we de toekomst met iets minder somberheid tegemoet.

Het zou evenwel iets te veel van ons gevraagd zijn, nu maar onze actie te staken in de hoop, dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen. Het zit ons hoog, dat men gemeend heeft zonder blikken of blozen de humanistische uitzendingen te bagatelliseren, en met de belangen van honderdduizenden, voor wie deze uitzendingen in hun leven iets zijn gaan betekenen, onvoldoende rekening heeft gehouden. Al hebben dan de omroepen ons gastvrijheid verleend, een daad die dezerzijds zeer op prijs wordt gesteld, dan gaat het toch niet aan, om te verwachten, dat die omroeporganisaties daar ten eeuwige dage wel mee door zullen gaan. En we dachten dat de tijd voorbij was, dat men een beweging als het moderne humanisme, dat bewezen heeft een positieve bijdrage voor onze cultuur te leveren en een stuk werk verricht, waarvoor men ook in officiële instanties met respect is vervuld, als een bedelaar afscheept en verwijst naar de liefdadigheid.

Zolang we op deze manier worden behandeld en niet de zekerheid bezitten, dat er met de wensen van de luisteraars naar onze uitzendingen rekening zal worden gehouden, gaan we onverstoord met onze actie door. Het aantal leden van de Humanistische Luisterkring groeit elke dag en hoe meer het er worden, met des te meer kracht zullen we onze eis: ook voor de humanistische uitzendingen eigen zendtijd, kunnen stellen. Zodat we eindigen met het langzamerhand wel aan iedere lezer bekende verzoek, er voor te zorgen, dat elke luisteraar naar onze uitzendingen ook lid wordt van de Luisterkring.

HET HUMANISME VAN JACQUES PERK

Van alle kunsten lijkt mij de literatuur de meest menselijke, omdat ze de meest gecompliceerde is. Ik zou niet graag willen beweren, dat een literair meesterwerk daarom belangrijker is dan enig ander kunstwerk van geniale orde. Het vergelijken van bijvoorbeeld de Mattheus-passion, de Nachtwacht en de Hamlet is tamelijk zinloos, indien het gaat om hun absolute waarde. Zinloos, aangezien hier onvergelykbare grootheden in het geding zijn; zinloos ook, omdat er geen vaste „absolute” waarde van kunstwerken bestaat, en er in de menselijke waardering de zonderlingste tegenstrijdigheden te vinden zijn, van persoon tot persoon, en ook van eeuw tot eeuw. Maar zelfs als wij menen, dat in ieder groot kunstwerk de persoonlijkheid van de kunstenaar compleet tot uiting komt, of — zoals de term luidt — „dat hij zich daarin volledig heeft uitgesproken”, dan nog dient men zich bewust te zijn van een fundamenteel verschil. Uitspreken immers, in letterlijke zin, is enkel mogelijk door middel van de taal. De genoemde formule, als zou Bach zich in zijn muziek, Rembrandt zich in zijn schilderijen hebben „uitgesproken”, is een soort beeldspraak. Staande voor de Nachtwacht of luisterende naar een concert, ondergaan wij allerlei emoties; wij kunnen diep ontroerd zijn en onvergetelijk hebben genoten, maar een belangrijk stuk van ons menselijk wezen is er veeleer bij uitgeschakeld dan bij ingeschakeld. De kunst-als-zodanig raakt een andere bewustzijnslaag dan die van het redelijk denken. Dat geldt natuurlijk ook van de poëzie, ook daar hangt de kunstwaarde niet af van de redelijke inhoud. De veronderstelling dat de grootste wijsgeer tevens de grootste dichter zou zijn, is bepaald heel onwijsgerig, ja on-wijs. Maar al is er geen afhankelijkheid van het poëtische en het redelijke, er is in talrijke gevallen wel samenhang. Een heel eenvoudige samenhang: de dichter schrijft over zijn eigen ervaringen, verlangens, herinneringen, denkbeelden, idealen. Onder datgene wat hem tot dichten inspireert, is vaak ook zijn levensovertuiging. Gezels gedichten zijn niet te scheiden van zijn katholicisme, of liever: van ZIJN katholicisme, Gorters latere verzen zijn niet te scheiden van ZIJN socialisme. Zo ook is Jacques Perk, wiens geboorte op 10 juni 1859 dezer dagen wordt herdacht, niet enkel een belangwekkend dichter geweest, maar in zijn gedichten bovendien de drager van een opmerkelijk levensbesef — een levensbesef-in-wording, zoals trouwens niet anders kan worden verwacht van iemand, die gestorven is toen hij pas tweeëntwintig was. — Opgevoed in het geletterde milieu van een vrijzinnig hervormd predikantsgezin, had Jacques Perk aanvankelijk geen andere wens of behoefte, dan geheel daarin op te gaan. Wij weten van de vader, dat deze aan de Utrechtse universiteit orthodox was geschoold, maar al gauw na het voltooien van zijn studie overtuigd modern was geworden. De jaren omstreeks 1860 zijn voor het protestantisme in ons land nogal bewogen geweest. Het is de tijd dat De Genestet zijn Lekedichtjes heeft geschreven, de tijd dat Busken Huet zijn Brieven over de Bijbel

publiceerde, en Multatuli zijn eerste bundels Ideeën. Diep onder de indruk van nieuwe wetenschappelijke vondsten en theorieën, speciaal van geologie en biologie, is men in brede kring gaan twijfelen aan de juistheid van het traditionele wereldbeeld met z'n bijbelse signatuur.

Buitenlandse beroemdheden als Strauss en Renan deden hun invloed gelden. Voor talrijke predikanten, voorzover zij zich niet opzettelijk afkeerden van deze meeslepende en vaak ook meeslepend voorgedragen denkbeelden, kwamen er dagen vol tweestrijd, of namelijk hun gewijzigde godsdienstige opvattingen nog wel in overeenstemming waren met de eisen van hun kerkelijke ambtsbediening. Mocht men in de kerk dingen verkondigen tegen de kerk, mocht men de kerkgangers iets anders verkondigen dan waarvoor men was beroepen, mocht men de kerkgangers iets anders verkondigen dan men voor waarheid hield? De intellectuele twijfel, verscherpt door de tweestrijd tussen plicht en geweten, heeft menige dominee destijds bange dagen en slapeloze nachten bezorgd. Briljante figuren, zoals Busken Huet en Allard Pierson verlieten de kerk; de opkomende journalistiek, het pas georganiseerde middelbare onderwijs, bood velen een redelijke uitweg, ook in financiële zin. Ofschoon ook Ds. Perk zeer gearzeld heeft, besloot hij toch binnen de kerk te blijven en het compromis te aanvaarden tussen moderne inzichten en eeuwenoude tradities en formuleren: een compromis dat zeker allerminst eenvoudig was. Ds. Perk vulde zijn kerkelijk ambt dan ook aan met een brede culturele belangstelling, in het bijzonder voor letteren en toneel, en bovendien met velerlei bemoeienis op sociaal en charitatief gebied, natuurlijk in de trant van de jaren '70 en '80. Op al die terreinen werd hij al eens een gewichtig man, een bruikbare en decoratieve verschijning, met veel plichtsbesef en moraal, maar zonder enige betrekkelijkheid en humor.

Het is duidelijk, dat heel dit complex van op zichzelf verdienstelijke opvattingen en handelingen Jacques Perk ten voorbeeld is geweest zo lang hij nog een jonge knaap was. Toen hij zijn geloofsbelijdenis deed, in 1877, en toen hij in 1878 plannen had om theologie te gaan studeren, was er een duidelijke gelijkgerichtheid tussen zijn eigen opvattingen en die van zijn vader. Ook het element van antipapisme daarin was niet nieuw. Want sedert Ds. Perk, jong nog, een reis had gemaakt naar Noord-Italië en daar het kleine, doodarme en bedreigde protestantse gebied van de Waldenzen had bezocht, was hij bepaald geladen met anti-roomse gevoelens; en sommige ervaringen gedurende zijn vierjarig verblijf als Waals predikant in Breda waren weinig geschikt geweest om die te verminderen. De ontmoetingen van Jacques Perk met de beminnelijke, ja ietwat engelachtige katholieke literator J. A. Alberdingk Thijm konden de geloofstegenstelling tijdelijk doen vergeten; maar toen de begaafde en opbruisende jongeman in Thijms gedichten een vervloeking aantrof tegen de „geest der eeuw”, werd het hem te machtig. „Ik haat uwe richting, omdat ik de mijne lief-

heb" schreef hij; en duidelijker nog in meerdere uitvoerigheid: „Langs den weg, dien ik mij ter bewandeling koos, geloof ik alleen te kunnen komen tot die objectiviteit in godsdienst en kunst, tot die algemene waarheid, die de waarheid der intuïtie is en een deel van het drieëenig ideaal: der waarheid, der schoonheid en der deugd. Nu u deze, mijne gezindheid is bekend, begrijpt u dat onze zielen, die zo harmoniëeren waar het de kunst en de schoonheid (hare ziel) geldt, in al het overige in botsing komen.”

Dat deze tegenstelling, dank zij de milde levenswijshoud van Thijm, spoedig werd verzacht, heeft niet verhinderd dat Jacques Perk later meer dan eens en zelfs ten aanzien van zijn schone muze Mathilde Thomas, bepaald schamper heeft geschreven over het katholieke geloof en de uitingvormen daarvan.

Kon men aanvankelijk de tegenstelling, die Jacques Perks leven beheerste, formuleren als katholicisme-protestantisme, en tevens als orthodox-vrijzinnig, vrij gauw is een andere tegenstelling belangrijker voor hem geworden, en wel die van het klassieke denken contra het godsdienstig geloven. Het lijkt me verantwoord, daarvoor verschillende oorzaken aan te nemen. Allereerst twee van meer algemene aard: de invloed van de sterke anti-dogmatische stroming in onze samenleving omstreeks 1875, 1880, zoals die met name in het werk van Multatuli een literaire uiting heeft gevonden, een voortzetting en verheviging, als men wil, van de stroming van het modernisme omstreeks 1860. En ten tweede: het aantoonbare onvermogen van Ds Perk om te begrijpen wat er in zijn gecompliceerde zoon omging. Met de, sinds Freud bekende, agressiviteit van zoons tegen vaders, heeft Jacques Perk het gezag van zijn vader, in en buiten huis, als een zinledige macht gezien, hij heeft oog gekregen voor het retorische, het oppervlakkige, het zelfingenomene en humorloze gepreek en geschrijf van deze, eens toch zo door hem bewonderde man. „Wij rijmen niet erg” zei hij, en dat is dan de speelse en spitse formule voor wat in de werkelijkheid een klein, zij het niet ongevoel, familiedrama is geweest. Maar, nauwkeuriger beschouwd, zijn er vrij wat meer, en wellicht ook meer beslissende factoren. Juist in deze jaren immers, in 1879 en 1880, valt de aanraking van Jacques Perk met de klassieke letteren. Natuurlijk was het geen diepgaande studie, deze voorbereiding voor het admittie-examen tot de universiteit. Maar er zijn nu eenmaal mensen, die levenslang Grieks en Latijn doceren en er tot hun dood toe vrij van blijven; en er zijn omgekeerd ook mensen voor wie de Griekse cultuur geschapen schijnt en die al van een oppervlakkige aanraking een levenslange indruk ondervinden. Tot die laatste groep behoorde Jacques Perk. De sfeer van de klassieken is voor hem een openbaring geworden, toen hij onder leiding van Dr. Wolff de literatuur was gaan lezen, en van de grammatica niet meer behoefde te weten dan volstrekt nodig was voor de rest. Dr. Wolff was zelf een veelzijdig en belezen essayist, die o.a. heeft meegewerkt aan De Gids. En Dr. Wolff stond niet alleen, ook Dr. Doorenbos, van wie Jacques Perk op de HBS geschiedenis en Nederlands heeft gehad, zij het maar enkele jaren; ook Mr. Vosmaer, met wie hij sinds 1879 correspondeerde; ook Allard Pierson, bij wie hij in 1880 college liep, zij allen hebben hem in eenzelfde richting gestuwd.

Van hen allen, stuk voor stuk, hoorde hij over de superioriteit van het klassieke Griekenland, in kunst, in wijsbegeerte, in levensstijl. Er volgde voor hem uit, dat het eigen denken belangrijker was dan de overgeleverde waarheid, en het eigen oordelen belangrijker dan de overgeleverde moraal. Vraagstukken en waarderingen, tevoren benaderd vanuit een modern-protestantse geloofsovertuiging, werden voor Jacques Perk tot menselijke problemen, ook al zouden de resultaten van mens tot mens gaan verschillen. Het individualisme werd voor hem een onontkoombare noodzaak: de plicht tot persoonlijkheid, maar daarmee ook de plicht tot bescheidenheid jegens andere persoonlijkheden. In de terecht befaamde terzinen van het sonnet „Woudzang” staat het geformuleerd in definitieve woorden:

„De duizend, die zichzelf nooit wezen

konden,
Bezitten saam één waarheid, die hen bindt;
Hun is 't geloof, dat spreekt uit duizend

monden;

Maar wie, wat menselijk waar is, zelf

ontgint,

Voelt zich aan zich door zich alleen

verbonden,

En weet, dat hij voor zich slechts waarheid

vindt.”

Uiteraard doelt Perk hier niet op de wetenschappelijke waarheid, maar op die welke men overtuiging zou kunnen noemen. Hij wilde in en door die overtuiging zichzelf zijn, volledig zichzelf; zonder de vrijheid om zichzelf te zijn vond hij het leven zinloos. En tot deze wezenlijke zelfontplooiing behoorde voor hem, als dichter, tevens de verering van de schoonheid en het scheppen van de kunst. Ook hierin stond hij niet alleen. Wanneer hij in de zomer van 1881 met Vosmaer correspondeert over het plaatsen van een kleine reeks sonnetten, spreekt hij over de „godsdienst van het schone” als hoogste actualiteit, en Vosmaer stemt ermee in, zeggende dat ook hem de gedachte „schoonheid loco godsdienst” meer dan eens heeft bezig gehouden. In die tijd is ieder godsdienstig dogma hem een gruwel geworden, hij spreekt erover op agressieve toon. Uit de regels van het sonnet „DEINE THEOS” (Geweldige godheid), in 1881 geschreven, blijkt overduidelijk hoe zeer de verering voor de schoonheid Jacques Perk vervuld heeft. Hij kiest daar woorden aan het „Onze Vader” ontleend, kennelijk niet om dit christelijke gebed te profaneren, maar wel om de schoonheid te verheerlijken bovenal: —

„Wie éénmaal U aanschouwt, leefde

genoeg:

Zo hem de dood in deze stond' versloeg,

Wat nood? Hij heeft genoten 't hoogst

genot!” —

Wel heel letterlijk zou deze overtuiging van hem op de proef worden gesteld. Men hoeft niet te geloven dat hij zonder innerlijk verzet zijn ziekte en zijn naderende dood heeft aanvaard. Op de vele vragen van het leven had hij geen sluitend antwoord, zo min als wij, en de dood leek hem al even raadselachtig. De zekerheden, die hem waren overgebleven, kan men aftellen op de vingers van één hand. Hijzelf vatte ze samen in enkele woorden die hij aan Multatuli ontleende, op die dag in september 1881 toen hij zijn oudere vriend Carel Vosmaer bedankte voor diens verdediging van zijn sonnetten, het is een gelegenheidsversje dat aanvangt met de regel:

„De roeping van den mens is mens te zijn.”

G. STUIVELING.

LEVENSAVOND ONDER GEESTVERWANTEN

Toen ik nadacht over problemen van bejaardenzorg, het onderwerp waarover ik met U zal spreken, herinnerde ik mij een poos geleden een voor mijn gevoel bijzonder fraaie schets te hebben gelezen van de ouderdom.

De beschrijving was van de hand van Prof. Rümke, die de gegevens daarvan ontleende aan een boek van Stanley Hall, die zijn ervaringen had opgeschreven toen hij zelf de 70 jarige leeftijd had bereikt. Het beeld dat hij opriep zag er ongeveer als volgt uit: Het seizoen is gesloten, maar men is nog gebleven. Het is wel leeg geworden, vele oppervlakkige kennissen die men gemaakt heeft, ook goede vrienden, zijn al vertrokken. Met de enkele mensen die er nog zijn, ontstaat een merkwaardig gemeenschapsgevoel. Men is alleen, gelegenheid tot verstrooiing is er niet meer, men kan niet meer in de wereld uitgaan. Deze onverbiddelijke onmogelijkheid wordt misschien aanvaard, hoewel na enig mopperen, waarom die of die gelegenheid niet kon openblijven. Het weer wordt killer. Hield men tevoren geen rekening met de temperatuur van het water als men aan zee was, nu moet men de goede dagen uitzoeken. Deze aanvaarde beperking der mogelijkheden, geeft een ongekend gevoel van vrede, dat men in het volle seizoen niet kende.

Er is een diepere rust gekomen, de mens keert zich meer en meer naar binnen, hij mijmert over het afgelopen seizoen, hij ziet de betrekkelijke waarde van allerlei genoegens. Niet alleen brengt hij zijn tijd door met terugkijken, er ontstaan ook plotseling nieuwe belangstellingen. Hij leest meer, hij geeft zich tijd meer te denken over problemen, die hij slechts vluchtig voorbijging. Nieuwe inzichten dagen in hem op. De interessen worden zuiverder en meer algemeen menselijk. Hij gaat zich interesseren voor de levens van de bevolking om hem heen. In het gewoel van het seizoen had hij er niet veel oog voor gehad. Hij ziet een echtheid in de eenvoudige levens die hem vroeger ontging.

Heeft hij het voorrecht niet alleen te zijn gebleven, maar is hij na de sluiting van het seizoen samen met de vrouw die zijn leven deelt, dan ontstaan er andere gesprekken en vernieuwde belangstelling voor het leven van de ander. Ook daarin niet afgeleid door het geroes van het hoogseizoen, bereikt hij nu dieper inzicht en toenadering. Komen vrienden of kinderen een enkele maal op bezoek, ook dan, in deze eenzaamheid wekt dit een andere vorm van beleving. De man, die eerst erg tegen de grauwe eentonigheid van deze dagen opzag begint langzamerhand in de nieuwe ervaring een geheel nieuw plezier te krijgen. Hij spreekt er misschien wel teveel over, hij prijst het na-seizoen als het beste van alle tijden, hij overdrijft een beetje en ziet niet geheel zuiver meer hoe het leven te voren was. Maar wat geeft dat; hij *leeft*, op een nieuwe manier.

Tot zover de ouderdom gezien door de ogen van Stanley Hall. Het geeft een beeld van de oudere mens die in staat is in de periode van grotere eenzaamheid in zijn leven vrede en geluk te vinden.

Het lijkt mij onze plicht, er naar te streven voor een ieder in deze levensperiode een dergelijke ontwikkelingsgang mogelijk te maken. Noodzakelijk daartoe is natuurlijk de bevrijding van de zorg voor het dagelijks brood en van de angst voor gebrek aan verzorging bij ziekte en invaliditeit. Maar het is net zo noodzakelijk het geestelijke klimaat te scheppen waarin rust en vrede kan worden gevonden.

Het is nog niet lang geleden dat — min of meer — vanzelfsprekend de oudere mens in het gezin van zijn naaste familie werd opgenomen. Onze nog geldende burgerlijke wetgeving gaat er ook nog van uit dat men zich van de zorg voor de naaste verwant kan kwijten door deze in zijn eigen huis op te nemen.

Nu wil ik bepaald niet zeggen dat op deze manier het zo even geschetste ideale beeld niet zou kunnen worden bereikt. Het dagelijkse contact, in het gezin met kinderen, kleinkinderen kan voor alle betrokkenen veel waardevols leveren. Maar de moeilijkheden die bij langdurige voortzetting van dergelijke situaties kunnen ontstaan moet men beslist niet onderschatten.

Men spreekt tegenwoordig veel over *het bejaardenprobleem*. Hoe komt dit?

De mensen worden steeds ouder en dus komen er steeds meer oudere mensen. De validiteit en de inschakeling in het arbeidsproces wordt zoveel mogelijk bevorderd. Er wordt naar gestreefd, de oudere mensen zolang mogelijk onafhankelijk te houden.

De bewegingsmogelijkheden van de jongere mensen over de gehele wereld zijn enorm toegenomen. Families waarvan de leden verspreid over de aardbol wonen zijn niet zeldzaam. Maar bovenal schept de zorg voor de huisvesting zelfs voor kleine gezinnen de grootste problemen.

Wat kunnen wij nu doen om te trachten de bejaarde mens een zo gelukkig en vredig mogelijke levensavond te bezorgen? Het allereerst begin daarvan is de zorg voor een doelmatige huisvesting en verzorging.

Ik moet U nu — al zal ik mij daarin tot het uiterste beperken — enkele getallen noemen ter illustratie van de omvang van deze taak. Er zijn omstreeks 900.000 inwoners van ons land ouder dan 65 jaar. Indien ik er nu eens vanuit ga dat 10 % (een lage schatting) daarvan in moeilijke omstandigheden leven en niet op andere wijze kunnen worden verzorgd, dan zijn er omstreeks 90.000 bejaarden die dringend wachten op de nodige huisvesting en verzorging. Het aantal op dit ogenblik in z.g. rust- en pensiehoeuizen beschikbare plaatsen belooft ongeveer 67.500, zodat er al 22.500 plaatsen tekort zijn. Als we dan rekening houden met een te verwachten toename van de bevolking, dan zouden er volgens de deskundigen op dit terrein in 1970 een 30.000 en in 1980 ruim 50.000 plaatsen ontbreken. Hier komt nog bij dat werkelijk niet kan worden gezegd dat de 67.500 beschikbare plaatsen alle voldoen aan de eisen die wij daarvoor zouden moeten stellen. Ik denk hierbij b.v. aan die huizen en instellingen waarin de bewoners vaak met een aantal personen in te kleine ruimten, zowel overdag als 's nachts moeten verblijven, en

waar de mogelijkheden tot behoorlijke vrijheid van beweging ernstig zijn beperkt. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de laatste jaren veel geschreven en gedacht wordt over de eisen waaraan huisvesting voor bejaarden moet voldoen en dat de z.g. bejaardencomplexen overal in het land als paddestoelen uit de grond opschieten, waarbij overheden in ruime mate steun en hulp bieden en verschillende organisaties zonder winstbejag hun medewerking verlenen.

Wat is nu een goed bejaardencomplex?

Tegenwoordig meent men dat huisvesting en verzorging van bejaarden op de beste manier kan gebeuren door grotere en kleinere pensiontehuizen te bouwen met op z'n hoogst 250 plaatsen, waarbij dan nog een aantal zelfstandige ééngezinshuizen worden geplaatst die gemakkelijk zijn te onderhouden. Op deze wijze zou een ook economisch verantwoorde exploitatie worden verkregen, wat dus direct betekent dat de verzorgingskosten zo laag mogelijk zullen zijn. Een allereerste eis is: *voor een ieder een eigen kamer* — ik kan daar niet genoeg de nadruk op leggen. Daarnaast behoort, behalve voor een goede voeding, ook gezorgd te worden voor goede verpleging bij ziekte. Er is dus een moderne ziekenafdeling nodig. Tenslotte moet er zoveel mogelijk gelegenheid voor allerlei vormen van ontspanning en bezigheid aanwezig zijn.

Ik heb wel eens de opmerking gehoord, dat op deze manier mensenpakhuizen zouden ontstaan en dat daardoor juist het isolement van de oudere mens wordt bevorderd.

Ik geloof, dat dit niet hoeft te gebeuren, maar dan moet er ook voldaan worden aan een voorwaarde die ik als de allerbelangrijkste beschouw en dat is deze: dat de leiding van dergelijke complexen er voortdurend op bedacht is dat alle bewoners volledig bewegingsvrijheid behoren te hebben en te behouden.

Een belangrijk deel van de Nederlandse bevolking behoort niet tot een kerkgenootschap en een nog groter deel wil — hoewel mogelijk formeel wel bij een kerkgenootschap aangesloten — niet geacht worden daarbij te behoren. Het percentage onkerkelijken was bij de laatste volkstelling 17 %. Indien ik — en daarmee zijn wij aan de bijzondere lage kant — dit percentage toepas op het getal van 22.500 nu al naar plaats zoekende bejaarden, dan zouden er al ruim 3800 buitenkerkelijke bejaarden een plaats behoeven. Het is zonder meer duidelijk dat in werkelijkheid deze groep veel groter is. Ik heb er zojuist over gesproken dat het een eerste eis is om elke bejaarde een zo gelukkig en vredig mogelijke levensavond te verschaffen. Daartoe behoort het scheppen van een eigen en harmonisch levensmilieu. Nu is het zo, dat er van de zijde van kerkelijke organisaties diverse instellingen zijn die voor een elk openstaan en dat er ook z.g. neutrale en algemene tehuizen bestaan die zonder onderscheid van de gezindte een ieder

opnemen.

Toch wordt er daardoor niet voor een ieder voldaan aan de wenselijkheid van een eigen harmonisch milieu. Ik ben er van overtuigd dat naast kerkelijke en neutrale organisaties de humanistische beweging in Nederland op dit gebied een grote taak heeft.

De oudere mens gaat bij een toenemende eenzaamheid meer en meer behoefte gevoelen aan gemeenschap, een gemeenschap van gelijk gezinden en gelijk denkenden. Het gaat hier niet alleen om gezelligheid, hoewel ook het partijtje biljart of bridge een belangrijke functie vervult. Ik denk hier aan de gemeenschap die van zijn leden offers en hulp, steun en bijstand vordert. Een gemeenschap ook die zijn leden door gemeenschappelijke overtuigingen en idealen bindt en op die manier het leven inhoud geven kan.

Een gemeenschap waarin de eerbiediging van elkaars persoonlijkheid en persoonlijke overtuigingen voorop staat.

Het zijn niet alleen diegenen die zich door het belijden van dezelfde godsdienst aan elkaar gebonden voelen. Ook velen die geen godsdienstige overtuiging hebben, maar zich evenzeer op de grote levensvragen bezinnen, willen hun overtuiging onder gelijk gezinden beleven, zonder belemmeringen voor hun persoonlijkheid en zonder aanstoot te geven aan andersdenkenden.

Het gaat zeker niet alleen om de bevrijding van zorg die het moderne pensiontehuis kan geven. Niet alleen om de vrijheid door het bezit van een eigen kamer. Het gaat om een harmonische en veilige omgeving, om de waardering van elkaar, om de gemeenschappelijke zorg voor en met elkaar, kortom, om het geestelijke klimaat waarin het grote spook van de vereenzaming kan worden bestreden en de door Prof. Rümke geschetste ontwikkelingsgang kan worden bevorderd. Hoe fraai de huisvesting en de verzorging ook is: zonder mogelijkheid van levend contact met gelijk gezinden, zonder levend besef er te zijn voor en met elkaar, blijft het leven voor een groot deel zonder inhoud. Ik hoop dat U begrijpt dat voor vele bejaarden het leven onder geestverwanten van wezenlijk belang is en dat ook hieraan bij de bejaardenzorg moet worden gedacht.

De A. H. Gerhard Stichting is voor dit doel door het Humanistisch Verbond en de Vrijdenkersvereniging „De Vrije Gedachte” opgericht en zij verricht op dit terrein een stuk praktisch humanistisch werk. Het eerste bejaardencomplex, het A. H. Gerhardhuis te Amsterdam, is kort geleden officieel geopend en er zullen er meer volgen. Dit werk staat nog aan het begin en het kan zoals zoveel humanistisch werk, niet op langdurige ervaringen en tradities steunen. Dit is natuurlijk een verzwarende omstandigheid enerzijds, maar anderzijds een feit dat ons dwingt tot voortdurende bezinning en overweging: hoe op de beste wijze het levensgeluk van de oudere mens kan worden bevorderd.

Mr. M. KNAP.

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT
22 59

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren terug aan: Oudegracht 152, Utrecht

WIST U DAT:

Ook U de stichting van nieuwe tehuizen voor bejaarden kunt bevorderen door Uw steun aan de A. H. Gerhardstichting.

Het secretariaat wordt verzorgd door Mevr. H. A. Polak-Schwarz, Nassaulaan 50, Amsterdam-Z., tot wie U zich om verdere inlichtingen kunt wenden.

(Zie ook de in dit Woord van de Week afgedrukte lezing van Mr. M. Knap.)

Lezingen voor de radio

14 juni VARA 9.45 P. Spigt

Kloppen op de deur.

21 juni VARA 9.45 P. A. Pols

Vrijblijvende Ontmoeting.

28 juni VARA 9.45 Ir. H. E. Heymans

Wijsheid in produktie en gebruik.